Chapter 4

bihar board class 10th sanskrit solution संस्कृतसाहित्ये लेखिकाः

अभ्यासः

मौखिकः

1 . एकपदेन उत्तरं वदत –
(क) विपुलं किम् अस्ति ?
(ख) विपुलं संस्कृतसाहित्यं कै : संवर्द्धितम् ?
(ग) काव्यानाम् रचने संरक्षणे च काः दत्तावधानाः ? (घ) गङ्गादेवी किं महाकाव्यम् अरचयत् ?
(ङ)आधुनिकसंस्कृतलेखिकासु का प्रसिद्धा ?

उत्तरम्– (क) संस्कृत साहित्यं ।
(ख) विभिन्नैः कविभिः शास्त्रकारैश्च ।
(ग) स्त्रियः
(घ) मधुराविजयम् ।
(ङ)पण्डिता क्षमाराव ।

2 . पदार्थं वदत ?
(क) " लभ्यन्ते ' इत्यस्य कः अर्थः ?
(ख) " इन्द्राणी " इत्यस्य कः अर्थः ?
(ग) " वर्तते " इत्यस्य कः अर्थः ?
(घ) " विपुलम् " इत्यस्य कः अर्थः ?
(ङ) "ऋषिका " इत्यस्य कः अर्थः ?
उत्तरम्–
(क) प्राप्नुवन्ति
(ख) इंद्रस्य पत्नी
(ग) अस्ति
(घ) विस्तृतम्
(ङ) ऋषे : पत्नी

लिखितः

1 . एकपदेन उत्तरं दत्त –
(क) कस्मिन् युगे मन्त्राणां दर्शका न केवला ऋषयः प्रत्युत ऋषिका अपि सन्ति ?
(ख) वागाम्भृणी कुत्र ऋषिका निर्दिश्यते ? (ग)यावल्क्यस्य पत्नी का आसीत् ?
(घ) कस्य सभायां शास्त्रार्थकुशला गार्गी वाचक्नवी तिष्ठति स्म ?

(ङ)लौकिकसंस्कृतसाहित्ये चत्वारिंशत्कवयित्रीणां प्रथमकल्पा का वर्तते ?
(च) लौकिकसंस्कृतसाहित्ये कियतीनां कवयित्रीणां वर्णनं लभ्यते ?
(छ) विजयभट्टारिका कस्य राज्ञी आसीत् ?

उत्तरम्-
(क) वैदिक युगे
(ख)ऋग्वेद
(ग) मैत्रेयी
(घ)जनकस्य
(ङ)विजयाङ्का
(च)चत्वारिविंशत्
(छ) चन्द्रादित्यस्य

2. अधोलिखितानि रिक्तस्थानानि पूरयत –
(क) बृहदारण्यकोपनिषदि याज्ञवल्क्यस्य पत्नी ....वर्णिता ।
(ख) जनकस्य सभायां शास्त्रार्थकुशला ....वाचक्नवी तिष्ठति स्मा ।
(ग) लौकिकसंस्कृतसाहित्ये प्रायेण ....कवयित्रीणां सार्धशतं पद्यानि लभ्यन्ते ।
(घ) तासु ....प्रथमकल्पा वर्तते ।
(ङ) सा च ....7२वर्णासीदिति ।
(च) चन्द्रादित्यस्य राज्ञी........ एव विजयात्रा इति मन्यन्ते । (छ) घोडशशतके अच्युतरायस्य राज्ञी तिरुमलाम्बा ...... नामक प्रौढं चम्पूकाव्यम् अरचयत् ।

उत्तरम्– (क) बृहदारण्यकोपनिषदि याज्ञवल्क्यस्य पत्नी मैत्रेयी वर्णिता ।
(ख)जनकस्य सभायां शास्त्रार्थकुशला गार्गी वाचक्नवी तिष्ठति स्म ।
(ग) लौकिकसंस्कृतसाहित्ये प्रायेण चत्वारिंशत् कवयित्रीणां सार्धशतं पद्यानि लभ्यन्ते ।
(घ) तासु विजयाङ्का प्रथमकल्पा वर्तते ।
(ङ) सा च श्याम वर्णासीदिति ।
(च) चन्द्रादित्यस्य राज्ञी विजयभट्टारिका एव विजयाङ्का इति मन्यन्ते ।
(छ) षोडशशतके अच्युतरायस्य राज्ञी तिरुमलाम्बा वारदाम्बिका : परिणयः नामक प्रौढं चम्पूकाव्यम् अरचयत् ।

3 . अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि पूर्णवाक्येन संस्कृतभाषया दत्त-
(क) ऋग्वेदे कति ऋषिका : मन्त्रदर्शनवत्यो निर्दिश्यन्से ?
(ख) याज्ञवल्क्यस्य पलीकेन रूपेण वर्णिता ?
(ग) याज्ञवल्क्य : ता कि शिक्षयति ?
(घ) विजयाङ्कायाः वर्णः कः आसीत् ?
(ङ) तिरुमलाम्बा कस्य चम्यूकाव्यस्य रचनां कृतवतो ?
(च) शङ्करचरितम् इति जीवनचरितस्य रचयित्री का ?
उत्तरम्– (क) ऋग्वेदे पञ्च ऋषिकाः मन्त्रदर्शनवत्यो निर्दिश्यन्ते ।
(ख) याज्ञवल्क्यस्व पली दार्शनिक रूचिमती रूपेण वर्णिता ।
(ग) याज्ञवल्क्यः तां आत्मतत्वम् शिक्षयति ।

https://www.evidyarthi.in/

(घ) विजयाङ्कायाः वर्ण : श्यामः आसीत् ।
(ङ) तिरुमलाम्बा वरदाम्बिका परिणय चम्पूकाव्यस्य रचनां कृतवती ।
(च) शङ्करचरितम् इति जीवनचरितस्य रचयित्री पण्डिता क्षमाराव ।

4 . उदाहरणानुसारं पर्यायवाचिपदानि लिखत –

उदाहरणम् – प्रश्न : – ' विशालम् ' इत्यस्य पर्यायपदम् किम् ? " विशालम् ' इत्यस्य " विपुलम् " पर्यायपदम् ।

प्रश्ना : (क) वृथा इत्यस्य........ पर्यायपदम् ।
(ख) तत्पराः इत्यस्य ....पर्यायपदम् ।
(ग) वर्तते इत्यस्य................ पर्यायपदम् ।
(घ) ख्याताः इत्यस्य ....पर्यायपदम् ।
(ङ) ज्ञातमेव इत्यस्य............. पर्यायपदम् ।
(च) भार्या इत्यस्य ....पर्यायपदम् ।
(छ) जननी इत्यस्य .... पर्यायपदम् ।
उत्तरम्– (क) वृथा इत्यस्य निरर्थक पर्यायपदम् । (ख) तत्पराः इत्यस्य उत्सुकाः पर्यायपदम् ।
(ग) वर्तते इत्यस्य विद्यते पर्यायपदम् ।
(घ) ख्याताः इत्यस्य प्रसिद्धाः पर्यायपदम् ।
(ङ) ज्ञातमेव इत्यस्य विदितमेव पर्यायपदम् ।
(च) भार्या इत्यस्य पत्नी पर्यायपदम् ।
(छ) जननी इत्यस्य माता पर्यायपदम् ।

5 . अधोलिखितै : पदैः वाक्यानि रचयत –
(क) सभायाम्
(ख) प्रथमकल्पा
(ग) लभ्यते
(घ) ऋषयः
(ङ) शास्त्राणाम्

उत्तरम्-
(क) सभायाम् – जनकस्य सभार्या गार्गी वाचक्नवी तिष्ठति स्म ।
(ख) प्रथमकल्पा – लौकिकसंस्कृतसाहित्य कवयित्रीणां विजयादा प्रथमकल्पा वर्तते ।
(ग) लभ्यते – तत्र किमपि न लभ्यते ।
(घ) ऋषय : -ऋषयः वने निवसन्ति स्म ।
(ङ) शास्त्राणाम् – प्राचीन शास्त्राणम् संरक्षणम् आवश्यकम् ।

6 . उदाहरणम् अनुसृत्य स्वीप्रत्यययोगेनशब्द रचयत -उदाहरण – कारक + टाप्
उत्तरम् – कारिका
(क) लेखक + टाप् -.........
(ख) नायक + टाप् – ....
(ग) वाचक + टाप् – ....
(घ) विधायक + टाप -..........

https://www.evidyarthi.in/

(ङ) योजक + य – ....
(च) धारक + टाप् – ....
(छ) पालक टाप् – ....
(व) गायक – टापु – ....

उत्तरम्– (क) लेखक – राप् – लेखिका
(ख) नायक + टाप् – नायिका
(ग) वाचक + टाप् . वाचिका
(घ) विधायक + टाप् – विधायिका
(ङ) योजक + टाप् – योजिका
(च) धारक + टाप् – धारिका
(छ) पालक + टाप् – पालिका
(ज) गायक + राप् – गायिका

7 . उदाहरणम् अनुसृत्य रेखाङ्कितपदानां स्थाने अन्यपदानि योजयत उदाहरणम्
प्रश्न : -1 जनकस्य साभायाः गार्गी तिष्ठतिस्म ।
उत्तरम् -1 जनकस्य सभायां गार्गी अतिष्ठत।
प्रश्न : -2 ते पठन्ति स्म
उत्तरम् -2 ते अपठन्।
(क) बालकः प्रतिदिनं विद्यालयं गच्छति स्म ।
(ख) छात्रा : सायंकाले क्षेत्रे क्रीडन्ति स्म ।
(ग) अध्यापका : वर्गेषु पाठयन्ति स्म ।
(घ)गजा : बने भ्रमन्ति स्म ।
(ङ)कोकिला : वृक्षशाखासु कुजन्ति स्म ।
(च) वानरा : तरुशिखरेषु कुर्दन्ति स्म ।

उत्तरम्-
(क) बालक : प्रतिदिनं विद्यालयं आगच्छत् ।
(ख)छात्राः सायंकाले क्षेत्रे अक्रीडन् ।
(ग) अध्यापका : वर्गेषु अपाठयन् ।
(घ)गजा : वने अभ्रमन् ।
(ङ) कोकिला : वृक्षशाखासु अकूजन् ।
(च) वानराः तरुशिखरेषु अकूर्दन् ।

https://www.evidyarthi.in/